

HET IS EEN WONDER!

DOCENTENHANDLEIDING

ONDERWIJSPROGRAMMA OVER DE HEILIG BLOEDPROCESSIE VAN BOXTEL

Inhoud

Inleiding	1
De uitgangspunten van het onderwijsprogramma	1
Doelgroep	2
Algemene leerdoelen	2
Aandacht voor erfgoededucatie	2
Opzet van de lessen en opdrachten	3
Lessen voor Groep 5-6	4
Lessen voor groep 7-8	6
Opties voor aanvullende lessen	8
Aansluiting kerndoelen en methoden	9
Het project is overdraagbaar	9
Achtergrondinformatie over de Heilig Bloedprocessie	10
Colofon	12

INLEIDING

Dit onderwijsprogramma ontsluit het verhaal achter het Bloedwonder van Boxtel en de jaarlijkse Heilig Bloedprocessie. Leerlingen leren meer over de geschiedenis van deze bijzondere en plaatselijke traditie. Sporen uit het rijke verleden van Boxtel worden tot leven gewekt, zodat leerlingen over de cultuurhistorische waarden van hun eigen omgeving leren. Wat bindt ons? Wat is er gebeurd op de grond onder onze voeten? Dit draagt bij aan de vorming van het cultureel bewustzijn van leerlingen.

De Heilig Bloedprocessie kent vele facetten. U kunt er op verschillende manieren naar kijken.

In dit onderwijsprogramma is gekozen voor vier onderwerpen die we scharen onder erfgoededucatie: het verhaal, het bewaren, de geschiedenis en het in stand houden van de traditie.

Het is een wonder! gaat niet alleen over het wonderlijke verhaal van de bloeddoeken, maar laat ons ook stilstaan bij het feit dat de traditie van het tonen van de bloeddoeken al eeuwenoud is en nog steeds springlevend.

Deze handleiding bevat:

- ★ de uitgangspunten van het onderwijsprogramma
- ★ een introductie over erfgoededucatie
- ★ uitgewerkte lessen voor groep 5-6 en 7-8 met leerdoelen, tijdsduur, benodigdheden, lesonderdelen en tips bij de lesbladen voor leerlingen
- ★ aansluiting van de inhoud van de lessen bij de kerndoelen en tips om het aan te laten sluiten op de methoden
- ★ een paragraaf over hoe het project overdraagbaar is naar andere tradities in andere gemeenten
- ★ achtergrondinformatie over het 'Heilig Bloedwonder' en de Heilig Bloedprocessie.

We wensen u veel plezier met het zinvol beleven van deze traditie in Boxtel met uw leerlingen!

DE UITGANGSPUNTEN VAN HET ONDERWIJSPROGRAMMA

- ★ Het onderwijsprogramma bestaat uit een docentenhandleiding met uitgewerkte lessen en opdrachten voor leerlingen in het primair onderwijs.
- ★ Met de lessen komen leerlingen op een actieve en onderzoekende wijze in aanraking met het bijzondere immateriële erfgoed van Boxtel: het 'Heilig Bloedwonder' en de processie. Dit levert een bijdrage aan kennisontwikkeling en vergroot de betrokkenheid en de verbondenheid met dit immateriële erfgoed in de eigen omgeving.
- ★ De basis vormt de beproefde drie-lessen-structuur waarin een volwaardig leerproces wordt gerealiseerd vanuit het theoretisch kader voor erfgoededucatie. (*Theoretisch kader voor erfgoededucatie, De Langen, Zeeman & de Regt, 2008.*) Een gedegen voorbereiding in de eerste les op school wordt gevolgd door opdrachten waarin het beleven en onderzoeken van het verhaal bij de 'Heilig Bloedprocessie' centraal staat. Vervolgens zorgen ordening en samenvatting in de reflectieles, de derde les op school, voor het eigenlijke leereffect.
- ★ De lessen sluiten aan bij de competenties voor Cultuureducatie met Kwaliteit ontwikkeld door Erfgoed Brabant i.s.m. Zeeman & de Regt. Hiermee wordt de kwaliteit voor goede erfgoededucatie gewaarborgd.

- ★ Voor groep 5-6 en voor groep 7-8 zijn lessen ontwikkeld. Zo komen leerlingen in het basisonderwijs in Boxtel minimaal twee keer in aanraking met het verhaal rondom het 'Heilig Bloedwonder'. Leerlingen leren hierdoor de geschiedenis van hun eigen omgeving steeds beter kennen en duiden. De lessen in de midden- en de bovenbouw sluiten op elkaar aan.
- ★ De inhoud van deze lessen is in samenspraak met de medewerkers van Heilig Bloedstichting, CultuurBox en de betrokken scholen in Boxtel ontwikkeld.
- ★ Met dit lesmateriaal kan erfgoededucatie de komende jaren structureel worden opgenomen in het onderwijsprogramma van scholen. Het betreft geen eenmalig project. Dit project past in het aanbod van CultuurBox.
- ★ Het lesmateriaal is zo opgezet dat het kant-en-klaar is voor gebruik in de klas maar geeft ook ruimte voor de eigen inbreng en wensen van u als docent.

DOELGROEP

De handleiding met lessen is bestemd voor docenten en leerlingen van groep 5-6 en 7-8 van het basisonderwijs in Boxtel.

*Een mogelijke uitbreiding in de toekomst voor lessen voor groep 1 t/m 4 en het voortgezet onderwijs behoort tot de mogelijkheden.

ALGEMENE LEERDOELEN

Leerlingen leren:

- ★ over de cultuurhistorische waarde van de 'Heilig Bloedprocessie' in Boxtel.
- ★ dat kennis over de lokale geschiedenis betekenis heeft voor zijn/haar eigen culturele identiteit.
- ★ nadenken over de geschiedenis van de traditie in Boxtel en hoe je ervoor kunt zorgen dat de traditie ook in de toekomst kan blijven bestaan.

Deze leerdoelen zijn uitgewerkt voor groep 5-6 en groep 7-8.

AANDACHT VOOR ERFGOEDEDUCATIE

Erfgoededucatie draait om de vraag 'waarom bewaren we dit unieke erfgoed voor later?'

Erfgoed zijn sporen uit het verleden die ons vertellen hoe mensen in een bepaalde tijd leefden, woonden en werkten. Het zijn de materiële en immateriële cultuuruitingen die door verschillende generaties worden overgedragen en die we de moeite waard vinden om te bewaren voor de toekomst. Een erfenis die we doorgeven in veilige handen van een nieuwe generatie.

Focus op ons immaterieel erfgoed

De Heilig Bloedprocessie is een eeuwenoude traditie. Al generaties lang wordt de Heilig Bloeddoek bewaard en getoond aan het volk. Tradities en rituelen vormen ons immaterieel erfgoed. Het zijn tradities en rituelen die we zo belangrijk vinden, dat

we ze niet verloren willen laten gaan. We zetten ons in om die tradities te behouden en we willen de liefde ervoor doorgeven aan een nieuwe generatie. Vandaar ook de naam 'erfgoed'.

"Immaterieel erfgoed is levend erfgoed. Tradities en rituelen moeten een hedendaagse betekenis hebben, anders worden ze niet meer gebruikt en verdwijnen ze. Daarom is het belangrijk dat immaterieel erfgoed meegaat met zijn tijd. Immaterieel erfgoed is de schakel tussen heden, verleden en toekomst. Het is cultuur van nu, maar geeft ook een gevoel van verbondenheid met vorige generaties en is tegelijkertijd ook toekomstgericht omdat mensen het willen doorgeven aan volgende generaties. Lang was er geen aandacht voor immaterieel erfgoed. Maar sinds UNESCO een conventie over het beschermen van immaterieel erfgoed aannam, is men zich bewust geworden van het belang ervan."*

Nederland heeft in mei 2012 de handtekening gezet onder het UNESCO-verdrag voor de bescherming van het Immaterieel Cultureel Erfgoed. Niet alleen Nederlandse monumenten, gebouwen of landschappen staan nu op een lijst om beschermd te worden, maar ook onze tradities en rituelen. Iedere groep mensen die een traditie wil bewaren en doorgeven, kan een aanvraag doen om een plekje te krijgen op de Nationale Inventaris.

In Brabant staan al heel wat tradities op deze Nationale Inventaris Immaterieel Erfgoed. Denk aan de Bloemencorso in Valkenswaard, de Valkerij in de Kempen, Jas de Keienstamper uit Boxtel. Inmiddels is ook een aanvraag gedaan voor de Heilig Bloedprocessie.

* Zie www.volkscultuur.nl. Lees ook meer op www.unesco.nl

Betekenisvol erfgoed

De Heilig Bloedprocessie is een gebeurtenis die door de honderden processiedeelneemers en toeschouwers steeds op een eigen en soms zeer persoonlijke manier wordt beleefd. Juist het verhaal achter deze traditie verleent betekenis en leert ons begrijpen waarom we dit erfgoed willen bewaren voor de toekomst. Het verhaal leert ons ook dat diezelfde betekenis voor mensen onderling kan verschillen of aan verandering onderhevig is. De lessen bieden ruimte voor eigen betekenisverlening.

In erfgoededucatie is het erfgoed de primaire instructiebron. De erfgoedconfrontatie staat centraal. Het is niet alleen leren uit een boekje. Het beleven van het erfgoed is meer dan de afbeeldingen van de werkelijkheid in woord en beeld, het levert ook de werkelijkheid zelf. Een werkelijkheid die meerdimensionaal is en waarin alle zintuigen in werking worden gezet. Het verleden wordt in het heden tastbaar gemaakt. Het deelnemen, bekijken en beleven van de Heilig Bloedprocessie is in dit geval de erfgoedconfrontatie. Het brengt ieder jaar het verhaal van het Heilig Bloedwonder weer tot leven. Een mooie gelegenheid om ook de leerlingen in Boxtel gericht te laten kijken naar deze processie en zo het verhaal en de traditie over te dragen.

Erfgoededucatie is meer dan kerndoel 56!

In het hoofdstuk 'Aansluiting kerndoelen en methoden' leest u hoe de lessen over de Heilig Bloedprocessie aansluiten bij het programma in het basisonderwijs. Met het geven van de lessen over dit bijzondere erfgoed van Boxtel bent u niet alleen bezig met kunstzinnige oriëntatie (kerndoel 56) waar leerlingen kennis over en waardering voor aspecten van cultureel erfgoed krijgen. Erfgoededucatie koppelt ook taalactiviteiten (leerlingen verwoorden wat ze zien en beleven), burgerschapsvorming (een traditie bewaar je met elkaar), historische vaardigheden (historisch redeneren met bronnen) en geografische vaardigheden (waarnemen, herkennen, verklaren en waarderen).

We verwijzen u graag naar 'Wijzer met erfgoededucatie. Handleiding bij de leerdoelen voor het primair onderwijs.' (Erfgoed Brabant en Zeeman & de Regt, 2014, www.erfgoedbrabant.nl en www.zeemanderegt.nl).

Informeer naar de mogelijkheden voor meer informatie over volkscultuur in Brabant bij de Erfgoed Academie Brabant: www.erfgoedbrabant.nl.

OPZET VAN DE LESSEN EN OPDRACHTEN

De basis voor de lessen vormt een drie-les-structuur waarin een volwaardig leerproces wordt gerealiseerd vanuit het theoretisch kader voor erfgoededucatie.

Onderwijs over erfgoed versterkt het leerproces. Daarom is het belangrijk te zorgen voor een volwaardig leerproces waarbij aandacht wordt besteed aan het activeren van de voorkennis, het beleven en de reflectie. Dit vormt de vaste didactische structuur voor lessen over het erfgoed. Kennis is hierbij het startpunt voor een zinvolle beleving van het erfgoed.

Les 1: Voorkennis: Met een gedegen voorbereiding door het rangschikken van relevante en afgebakende informatie in de eerste les wordt de voorkennis geactiveerd.

Les 2: Beleven: Tijdens de beleving op locatie in de tweede les gaan leerlingen aan de slag met onderzoeksvragen bij het authentieke erfgoed in Boxtel.

Les 3: Reflectie: Ten slotte zorgen ordening en samenvatting van alle informatie en ervaringen in de derde les op school voor het eigenlijke leereffect. De leerlingen beredeneren wat ze geleerd hebben en wat de betekenis is van dit immateriële erfgoed voor de toekomst van Boxtel en voor zichzelf.

Opbouw voor de lessen voor groep 5-6 en 7-8

Voor zowel groep 5-6 als voor groep 7-8 zijn dus drie lessen uitgewerkt. Voor iedere les worden de benodigdheden en de lesonderdelen beschreven. De bijbehorende opdrachten voor de leerlingen zijn opgenomen als lesbladen in deze handleiding. U kunt deze lesbladen uitprinten of kopiëren.

De lessen voor groep 5-6 richten zich op de vragen: Wat is het verhaal achter het Heilig Bloedwonder en wat is de Heilig Bloedprocessie? Hoe wordt dit erfgoed bewaard?

Vervolgens staat in groep 7-8 centraal: Wat is de geschiedenis van het Bloedwonder van Boxtel en de Heilig Bloedprocessie en hoe kan deze traditie blijven bestaan in de toekomst?

Hierbij wordt een koppeling gemaakt met belangrijke jaartallen en onderwerpen in de geschiedenis.

De inhoud van de lessen en opdrachten sluit aan bij de ontwikkelde competenties voor Cultuureducatie met Kwaliteit. In dat kader zijn leerdoelen voor erfgoededucatie ontwikkeld. De leerdoelen richten zich op een geheel van kennis, vaardigheden en attitudes. Met kennis richten we ons op de definitie van erfgoed, kennis over de waarde van bewaren en kennis over de eigen omgeving. De vaardigheden gaan over het onderzoeken van eigenschappen van het erfgoed en het verhaal dat het erfgoed ons vertelt. De attitudes richten zich op het verlenen van betekenis en het respectvol omgaan met het erfgoed. Hierdoor worden leerlingen in hun basisschoolperiode competent in het

waarnemen, herkennen, verklaren en waarderen van (immaterieel) erfgoed.

Attitude: In de lessen over de Heilig Bloedprocessie in Boxtel staan niet alleen de wetenswaardigheden over deze traditie centraal, maar ook de vraag: wat hebben we gevoeld en ervaren tijdens deze lessen? Het gaat om het besef bij leerlingen: ik ben ook deel van dit erfgoed in Boxtel en kan een schakel zijn in het overdragen van deze traditie naar de volgende generatie. En hoe kunnen we ervoor zorgen dat deze traditie in de toekomst blijft bestaan?

Op een actieve en onderzoekende wijze aan de slag

In dit onderwijsprogramma leren leerlingen op een stapsgewijze manier een traditie duiden. Een onderzoekende houding stimuleren we door leerlingen nieuwsgierig te laten zijn (verwondering, waarnemen), kritisch (feiten, meningen, eigen inzicht) leerlingen te laten delen (ervaringen vertellen, discussiëren, presenteren) en vragen te stellen (beschrijvende vragen, verklarende vragen, meningvormende vragen).

We onderscheiden vijf vereenvoudigde onderzoeksstappen in de lessen:

1. **Verkennen: Waar gaat het over? Wat weet ik hier al van? Welke begrippen horen hierbij?**
2. **Vraag formuleren: Wat wil ik weten? Wat ga ik onderzoeken?**
3. **Informatie verzamelen: Op welke manier kom ik aan informatie?**
4. **Conclusie: Wat is het antwoord op mijn onderzoeksvraag?**
5. **Delen: Wat heb ik geleerd? Hoe kan ik dat delen met anderen?**

LESSEN VOOR GROEP 5-6

Wat is het 'Heilig Bloedwonder van Boxtel'?

Leerdoelen:

De leerling kan:

- ★ de begrippen wonder, processie en bewaren hanteren door voorbeelden te benoemen uit hun eigen omgeving.
- ★ het verhaal van het 'Heilig Bloedwonder' reproduceren en verbeelden
- ★ beschrijven wat de 'Heilig Bloedprocessie' is en herkennen dat de processie uit groepen bestaat.
- ★ vragen beantwoorden bij het onderzoeken van eigenschappen en details van de 'Heilig Bloedprocessie'.
- ★ onderdelen in de route van de processie aangeven op een plattegrond van Boxtel.
- ★ in dialoog respect tonen voor de mening van een ander over de waarde van het 'Heilig Bloedwonder' in Boxtel.

Les 1: introductieles

Tijdsduur: max. 90 minuten

Benodigheden: voldoende lesbladen voor de leerlingen, internet voor het bekijken van de korte film 'Bloedwonder Scholenproject' (duur: 10 minuten) en atlassen.

Lesonderdelen: Verkennen, Vraag formuleren, Verzamelen van informatie (historische panelen bestuderen, korte film bekijken, wist-je-dat lezen).

Tips

- ★ Lees eerst zelf de achtergrondinformatie achterin de handleiding.
- ★ Neem de lesbladen voor de leerlingen door.
- ★ Volg in de les de volgorde van de vragen in de lesbladen van de leerlingen.
- ★ Leg de leerlingen uit dat ze de Heilig Bloedprocessie gaan onderzoeken.
- ★ Als echte onderzoekers gaan ze stapsgewijs te werk. Neem de stappen door: Verkennen, Wat ga je onderzoeken, Informatie verzamelen, Conclusie en Delen.
- ★ Geef daarnaast ruimte voor andere onderzoeksvaardigheden als verwondering, nieuwsgierigheid en kritisch zijn.
- ★ Mocht u in de gelegenheid zijn over attributen of kleding van de Heilig Bloedprocessie te beschikken, neem deze mee de klas in. Het werken met voorwerpen wekt de nieuwsgierigheid van leerlingen. Stel waarnemingsvragen: Wat zie je? Welke vorm heeft het? Van welke materialen is dit gemaakt? Hoe voelt het? Hoe ruikt het? Is het zwaar of is het licht? Is het oud of is het nieuw?

Verkennen

Lees klassikaal de teksten door en bespreek samen de vragen. De begrippen wonder, processie en bewaren staan centraal. Leg ook uit wat Pinksteren is.

Vraag formuleren

Als je iets wilt onderzoeken, heb je een goede vraag nodig. Het formuleren van de onderzoeksvraag vraagt om aandacht. Leerlingen starten eenvoudig met het formuleren van een vraagzin. Bespreek met elkaar wat een goede vraag is.

Informatie verzamelen (deel 1)

De leerlingen verzamelen gegevens om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Ze halen informatie in deze les uit de volgende bronnen: historische panelen, film en wist-je-datjes.

Historische panelen bestuderen

- ★ Wijs de leerlingen erop dat de afbeeldingen geschilderd zijn op de panelen van een kist gemaakt rond 1605. Welke materialen zou de schilder hebben gebruikt? Hoeveel tijd zou het hebben gekost om dit te schilderen?
- ★ Vertel ook dat vroeger weinig mensen konden lezen en schrijven. Verhalen werden daarom bewaard en verteld in plaatjes.
- ★ Maak van deze opdracht een taalactiviteit. Laat leerlingen met elkaar in groepjes verwoorden wat ze zien. Laat ze zelf bedenken wat voor verhaal dit kan zijn.
- ★ Bekijk de film 'Bloedwonder scholenproject'
- ★ Bekijk klassikaal de film (duur 10 minuten) op www.bloedprocessieboxtel.nl en bespreek de vragen met de leerlingen. Wat valt hen op? Vinden ze het spannend? Zijn ze zelf al eens in de Sint-Petrusbasiliek geweest?
- ★ Er zijn twee Heilig Bloeddoeken. De een wordt in een kluis in de kerk in Boxtel bewaard. De ander is in Hoogstraten. Ook daar is ieder jaar een Heilig Bloedprocessie. Meer informatie vindt u op www.processiesvandenoorderkempen.be

Wist-je-dat

Neem de tekst door. Leg bij vraag 14 uit hoe de leerlingen de atlas het beste kunnen gebruiken. Hoe bereken je de kilometerafstanden?

Les 2: kernles

Tijdsduur: max. 90 minuten.

Benodigheden: lesbladen van de leerlingen, schrijfgerei, eventueel fotoestel.

Lesonderdelen: Informatie verzamelen (naar de Heilig Bloedprocessie (optioneel en ieder op eigen gelegenheid) en/of met de klas naar buiten voor opdrachten)

Tips

In deze les verzamelen leerlingen informatie door naar buiten te gaan en opdrachten te maken.

De les is opgebouwd uit twee onderdelen. 1) Leerlingen kunnen zelf naar de processie gaan. Als ze gaan kijken, vraag dan of ze foto's maken en de kijkvragen op het lesblad beantwoorden. Leuk als ze verslag doen hiervan in de klas. 2) De hele klas gaat één les naar buiten en aan de hand van opdrachten op zoek naar de sporen van de bedevaarten en pelgrims in Boxtel.

Informatie verzamelen (deel 2)

Naar de Processie

! Het staat iedereen vrij om naar de Heilig Bloedprocessie te gaan of daaraan deel te nemen.

Geef de kinderen die gaan de volgende kijkvragen mee. Besteed in de les na de Heilig Bloedprocessie aandacht aan de antwoorden en vraag naar de belevenissen. Wat hebben ze gezien en gehoord? Wat vonden ze ervan? Hebben ze de vragen kunnen beantwoorden? Vraag eventueel foto's of een filmpje te maken.

- ★ Laat de leerlingen die zijn gaan kijken of hebben deelgenomen de antwoorden geven op de vragen 16,17 en 18.
- ★ U kunt ook foto's bekijken op www.bloedprocessieboxtel.nl en daar antwoorden laten vinden op de vragen.

Naar buiten met de klas

- ★ Plan de buitenles. Zorg voor voldoende begeleiding.
- ★ Vraag of de Sint-Petrusbasiliek open is, dan kunt u ook naar binnen. Neem contact op met Steven van Groeningen: telefoon (0411) 684 633 / 06 - 53 24 67 28.
- ★ Bespreek de verkeersregels en maak duidelijke afspraken van tevoren over gewenst gedrag onderweg.

- ★ Bekijk met de leerlingen alvast de plattegrond. Herkennen ze de straten? Kies gezamenlijk het startpunt van de processieroute. Laat leerlingen nadenken wat een veilige en snelle manier is om daar te komen vanuit school.
- ★ Het standbeeld van Eligius van den Aker vindt u naast de toren van de Sint-Petrusbasiliek. Dit is een vrijstaand standbeeld van Eligius die voorwaarts stapt. Met de rechterhand maakt hij een verkondigend gebaar. Het is een bronzen beeld op een hardstenen sokkel.

Les 3: reflectieles

Tijdsduur: max. 90 minuten

Benodigdheden: lesbladen leerlingen, knutselmaterialen waarmee een eigen kistje/doos gemaakt kan worden

Lesonderdelen: Conclusie en Delen.

Tips

Conclusie

Bespreek samen nog een keer de onderzoeksvragen. Leg uit wat een conclusie is. Help met het formuleren van de antwoorden. Als een leerling zich beter mondeling uitdrukt of in een tekening, is dat natuurlijk ook prima.

Delen

- ★ Inventariseer wat de leerlingen hebben geleerd. Laat elkaar aanvullen.
- ★ Vraag de leerlingen elkaar hun bewaardozen te presenteren. Wat bewaren ze erin? Wanneer halen ze dit te voorschijn? Aan wie laten ze dit zien? Wat vertellen de afbeeldingen op de doos? Hoe is het gemaakt?
- ★ Discussieer over de vraag: geloof jij in wonderen? Spreek af hoe je respect toont voor de mening van een ander in deze discussie.

! Kijk voor extra les-tips bij: [Opties voor aanvullende lessen.](#)

LESSEN VOOR GROEP 7-8

De sporen van het 'Heilig Bloedwonder' in Boxtel

Leerdoelen:

De leerling kan:

- ★ de begrippen wonder, processie, traditie, bedevaart en pelgrims hanteren door voorbeelden te benoemen uit hun eigen omgeving.
- ★ de geschiedenis van deze traditie beschrijven en sporen van deze geschiedenis terugvinden in Boxtel.
- ★ het 'Heilig Bloedwonder' van Boxtel koppelen aan verschillende onderwerpen in de geschiedenis: middeleeuwen, reformatie en Tweede Wereldoorlog.
- ★ vragen stellen bij de traditie en verschillende historische bronnen raadplegen en informatie opzoeken om de vragen te beantwoorden.
- ★ zijn/haar eigen verbondenheid met de traditie van de 'Heilig Bloedprocessie' in Boxtel benoemen en aangeven hoe deze traditie kan blijven bestaan in de toekomst.

Les 1: introductieles

Tijdsduur: max. 90 minuten

Benodigdheden: voldoende lesbladen voor de leerlingen, internet voor het bekijken van een korte film (duur: ong. 12 minuten) en de kaart van Boxtel.

Lesonderdelen: Verkennen, Vraag formuleren, Verzamelen van informatie (film bekijken, tabel met jaartallen, geschiedenis-methode/internet) en Voorbereiden op les 2.

Tips

- ★ Lees eerst zelf de achtergrondinformatie achterin de handleiding.
- ★ Volg in de les de volgorde van de vragen in de lesbladen van de leerlingen.
- ★ Leg de leerlingen uit dat ze de Heilig Bloedprocessie gaan onderzoeken.
- ★ Als echte onderzoekers gaan ze stapsgewijs te werk. De vijf stappen komen in ieder onderzoek terug: Verkennen, Vraag formuleren, Informatie verzamelen, Conclusie en Delen.
- ★ Benadruk in uw lessen deze stappen. Herhaal ze.
- ★ Geef daarnaast ruimte voor andere onderzoeksvaardigheden als verwondering, nieuwsgierigheid en kritisch zijn.
- ★ Mocht u in de gelegenheid zijn over attributen of kleding van de Heilig Bloedprocessie te beschikken, neem deze mee de klas in. Het werken met voorwerpen wekt de nieuwsgierigheid van leerlingen. Stel waarnemingsvragen: wat zie je? Welke vorm heeft het? Van welke materialen is dit gemaakt? Hoe voelt het? Hoe ruikt het? Is het zwaar of is het licht? Is het oud of is het nieuw?

Verkennen

- ★ Lees klassikaal de teksten door en bespreek samen de vragen. Stel de begrippen centraal: traditie, processie, bedevaart, bedevaartsplaats, pelgrims. Leg ook uit wat Pinksteren is.
- ★ Ga ook in op de begrippen erfgoed en bewaren.
- ★ Weten leerlingen wat een wonder is? Gebruik eventueel de volgende uitleg:

Wonder

Soms gebeuren er wonderlijke dingen in het leven. Dingen die je niet kunt verklaren. Iemand die ongeneeslijk ziek is wordt toch beter of We noemen dat dan een wonder. Sommige mensen geloven dat God of Allah of Jahweh

zo'n wonder laat gebeuren. Anderen geloven in de krachten van de natuur. Weer andere mensen geloven dat er soms gewoon wonderen gebeuren waar geen verklaringen voor zijn en noemen dat het mysterie van het leven. Waar je ook in gelooft, wonderen bestaan. Dat er iets gebeurt waardoor je denkt: Wow, ik snap niet precies wat er is gebeurd, maar het is wel bijzonder!

- ★ Bespreek bij vraag 1 t/m 5 hoe de traditie verbonden is met Boxtel. De leerlingen kennen misschien mensen die aan de processie meedoen of ooit hebben meegedaan.
- ★ Bedenk bij vraag 6 samen met de leerlingen hoe het kan dat de Heilig Bloeddoeken zo lang bewaard zijn gebleven. Bespreek ook wat redenen zijn waarom deze doeken worden bewaard voor later. Denk aan ouderdomswaarde, gevoelswaarde, zeldzaamheidswaarde of symbolische waarde.

Vraag formuleren

Als je iets wilt onderzoeken, heb je goede onderzoeksvragen nodig. Het formuleren van de onderzoeksvragen vraagt om aandacht. Leerlingen starten met het formuleren van vraagzinnen. Bespreek met elkaar wat een goede vraag is om informatie te gaan zoeken.

In het onderzoek van de leerlingen van groep 7-8 draait het eigenlijk om de vragen:

- ★ Wat is de geschiedenis van de Heilig Bloeddoeken en de processie?
- ★ Hoe kunnen we de traditie levend houden, oftewel: hoe kunnen we ervoor zorgen dat deze traditie niet uit Boxtel verdwijnt maar kan blijven bestaan in de toekomst?
- ★ Leerlingen maken zelf ook nog een onderzoeksvraag.

Informatie verzamelen (deel 1)

De leerlingen gaan informatie verzamelen om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Ze gaan in deze les aan de slag met de volgende bronnen: het bekijken van een korte film, tabel met jaartallen bestuderen, informatie zoeken in de geschiedenis-methode of op internet.

Bekijk de film: *Legende van het Heilig Bloed in Hoogstraten*.

- ★ Bekijk klassikaal de korte film op: www.processiesvandenorderkempem.be.
- ★ Er zijn twee Heilig Bloeddoeken. De een wordt in een kluis in de kerk in Boxtel bewaard. De ander is in Hoogstraten. Ook daar is ieder jaar een Heilig Bloedprocessie. Leg uit dat Boxtel en Hoogstraten dus op deze manier met elkaar verbonden zijn geraakt.
- ★ Deze film is gemaakt in Hoogstraten maar vertelt het hele verhaal van de Heilig Bloeddoeken. Er is ook een film over het verhaal van het Bloedwonder in Boxtel opgenomen. U kunt deze film eventueel ook nog bekijken: Film Bloedwonder Scholenproject: www.bloedprocessieboxtel.nl.
- ★ In Hoogstraten houden ze twee zondagen achter elkaar na Pinksteren de processie. In Boxtel is het alleen op Drievuldigheidszondag.
- ★ Leg uit wat de Heilig Bloeddraadjes zijn: Dit is een draadje rode garen. Er zijn mensen die een draadje om hun pink doen. Het draadje is tegen een Heilig Bloeddoek aan gehouden. Ze geloven dat je dan niet ziek wordt.

Bestudeer de tabel met jaartallen

- ★ Door de eeuwen heen zijn de bloeddoeken op verschillende plekken bewaard. Deze tabel geeft een overzicht van deze geschiedenis.

Zoek informatie in je geschiedenismethode / op internet

- ★ De gebeurtenissen in de tabel met jaartallen zijn te koppelen aan algemene geschiedenisonderwerpen, zoals de 80-jarige oorlog, de reformatie, de Beeldenstorm en de Tweede Wereldoorlog.
- ★ Koppel samen met de leerlingen ook de tijdvakken aan deze onderwerpen.

Vorbereiden les 2.

- ★ Leg uit dat de volgende les is opgebouwd uit twee onderdelen. 1) Leerlingen kunnen zelf naar de processie gaan. Als ze gaan kijken, vraag dan of ze foto's maken en de kijkvragen op het lesblad beantwoorden. Leuk als ze verslag doen hiervan in de klas. 2) De hele klas gaat één les naar buiten en aan de hand van opdrachten op zoek naar de sporen van de bedevaarten en pelgrims in Boxtel.
- ★ Besteed aandacht aan hoe de processie is opgezet en ingedeeld. In het lesblad voor de leerlingen wordt deze opzet uitgelegd.

Les 2: kernles

Tijdsduur: max. 90 minuten.

Benodigdheden: lesbladen van de leerlingen, schrijfgerei, eventueel fototoestel.

Lesonderdelen: Informatie verzamelen: naar de Heilig Bloedprocessie (optioneel en ieder op eigen gelegenheid) en/of met de klas naar buiten met lesblad met opdrachten.

Tips

Informatie verzamelen (deel 2)

In deze les gaan de leerlingen informatie verzamelen door: eventueel naar de processie te gaan, naar buiten te gaan en te zoeken naar sporen van de pelgrims/bedevaarten, oude foto's te bestuderen en een interview te houden met mensen over de traditie.

Naar de Processie

! Het staat iedereen vrij om naar de Heilig Bloedprocessie te gaan of daaraan deel te nemen.

Geef de kinderen die gaan de volgende kijkvragen mee. Besteed in de les na de Heilig Bloedprocessie aandacht aan de antwoorden en vraag naar de belevenissen. Wat hebben ze gezien en gehoord? Wat vonden ze ervan? Hebben ze de vragen kunnen beantwoorden? Vraag eventueel foto's of een filmpje te maken.

- ★ Laat de leerlingen die naar de processie zijn geweest antwoord geven op vraag 23.
- ★ U kunt ook kijken op www.bloedprocessieboxtel.nl en daar antwoorden laten vinden op de vragen.

Naar buiten met de klas

De leerlingen gaan naar het Processiepark op zoek naar sporen van de pelgrims en de bedevaarten.

- ★ Leg uit dat het park door de jaren heen nogal wat veranderingen heeft ondergaan en heeft geleden onder vernielingen.
- ★ Er zijn nog 8 van de 14 stenen over van de Kruisweg in het park. Laat leerlingen bekijken welke afbeeldingen van het lijden en sterven van Jezus nog te zien zijn. Wat is de volgorde?

Bestudeer oude foto's

- ★ De oude foto's kunt u in de buitenles met de leerlingen bestuderen. Kunnen ze de plekken vinden waar de foto's zijn genomen?

Interview over de traditie

- ★ Het interview kunnen leerlingen zelf uitvoeren als huiswerkopdracht.

Les 3: reflectieles

Tijdsduur:

Benodigdheden: knutselmateriaal waarmee leerlingen een poster kunnen maken voor de processie van volgend jaar.

Lesonderdelen: Conclusie en Delen.

Tips

Conclusie

- ★ Bespreek samen nog een keer de onderzoeksvragen. Help met het formuleren van de antwoorden.
- ★ Leg uit wat een conclusie is.

Delen

- ★ Inventariseer wat de leerlingen hebben geleerd.
- ★ Laat de leerlingen aan elkaar hun posters presenteren.
- ★ Start een discussie over de stelling: Je bent een echte Boxtelaar als je meeloopt in de processie! Bespreek wat een discussie is en hoe je een goede discussie met elkaar kunt voeren (Kijk eventueel in uw taalmethode). Besteed ook aandacht aan hoe je in een discussie respect toont voor de mening van een ander.

OPTIES VOOR AANVULLENDE LESSEN

De lessen over het Heilig Bloedwonder lenen zich uitstekend om uit te breiden met een extra les. We hebben voor u de volgende suggesties.

Een les met uitleg over het katholieke geloof	Neem als uitgangspunt begrippen en verhalen uit de bijbel die terugkomen in het verhaal over het bloedwonder (eucharistie, consecratie, altaar) en in de processie (Adam en Eva, Kaïn en Abel, Jozuë en Kaleb). Leg ook uit wat Pinksteren is.
Een les over bijbelse figuren in de processie	De uitleg van de figuren in de bijbelse groep is een stukje bijbelse geschiedenis. In het jaarlijkse programmaboekje staat een summiere toelichting op de figuren en de attributen die worden megedragen. Wellicht kunt u ook een beroep doen op iemand van de parochie om een les te geven over deze Bijbelfiguren.
Een les over wereldreligies	Bespreek met de leerlingen de andere wereldreligies. Wat zijn verschillen en overeenkomsten? Welke tradities kennen de leerlingen? Besteed ook aandacht aan verhalen over wonderen in de Islam, bijvoorbeeld over de profeet Mohammed.
Een les over symbolieken	Wat zijn symbolen? Welke symbolen kennen leerlingen? Welke symbolen worden gebruikt in de Heilig Bloedprocessie? Denk aan een kruis. Kunnen leerlingen een nieuw symbool maken.
Een rondleiding door de Sint-Petrusbasiliek	Bezoek de basiliek. Een rondleiding vraagt u aan bij Cultuurbox.
Een les over Heilige Huisjes	Organiseer niet alleen een bezoek aan de Sint-Petrusbasiliek, maar bezoek ook een moskee en protestantse kerk. Sluit aan bij het Project Heilige Huisjes. Neem contact op met Cultuurbox.
Een internationale les	Leg contact met leerlingen van scholen in Hoogstraten. Skype of mail met elkaar. Laat leerlingen vragen voor elkaar maken.
Een erfgoedles	Ga in op voorbeelden van erfgoed dichtbij en ver weg. Erfgoed dat van jezelf is en van iedereen. Besteed aandacht aan materieel en immaterieel erfgoed. Gebruik 'de erfgoedonderzoeker' van Erfgoed Brabant: www.erfgoedbrabant.nl/erfgoedonderzoeker .
Een gastles in de klas	Laat een gastles verzorgen door een betrokkene van Heilig Bloedstichting. Of regel een bezoek van een historisch personage uit de processie (in historische kleding). Neem contact op met Cultuurbox.
Een excursie naar MUBO	Ga met uw leerlingen naar het MUBO en bekijk de collectie over het bloedwonder (5-6) en verdiep u in de historie van Boxtel (7-8). Informeer naar de mogelijkheden bij Cultuurbox.
Een dramales	Laat de leerlingen het verhaal van het bloedwonder uitspelen in een toneelstuk. Verdeel de rollen en speel het toneelstuk eventueel op een ouderavond.
Een les over de Middeleeuwse stad	Besteed aandacht aan het historisch centrum van Boxtel. Het project De Middeleeuwse stad sluit hier goed bij aan. Neem contact op met Cultuurbox.
Een muziekles	Ga in op de muziek en muziekinstrumenten die tijdens de Heilig Bloedprocessie worden gebruikt. Hoe klinkt het? Welke instrumenten en welke muziek wordt gespeeld? Gebruik de liederen uit de processie. Informeer bij de Heilig Bloedstichting.
Een schilderles	Laat de leerlingen de historische panelen naschilderen of een eigen impressie daarvan maken.
Een spelletjes-les	Laat de leerlingen een kwartet- of memory-spel maken van de figuren en begrippen in de processie en het wonder.

AANSLUITING KERNDOELEN EN METHODEN

De lessen over het Heilig Bloedwonder, het immaterieel erfgoed van Boxtel, raken verschillende vakken en leergebieden in het basisonderwijs.

Kerdoelen waar u aan werkt zijn:

Nederlands

Mondeling taalonderwijs

1. De leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie, mondeling of schriftelijk, gestructureerd weer te geven.
2. De leerlingen leren zich naar vorm en inhoud uit te drukken bij het geven en vragen van informatie, het uitbrengen van verslag, het geven van uitleg, het instrueren en bij het discussiëren.
3. De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.

Schriftelijk taalonderwijs

4. De leerlingen leren informatie te achterhalen in informatieve en instructieve teksten, waaronder schema's, tabellen en digitale bronnen.
6. De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het lezen van school- en studieteksten en andere instructieve teksten, bij systematisch geordende bronnen, waaronder digitale.

Taalbeschouwing, waaronder strategieën

12. De leerlingen verwerven een adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden. Onder 'woordenschat' vallen ook begrippen die het leerlingen mogelijk maken over taal te denken en te spreken

Oriëntatie op jezelf en de wereld

Mens en samenleving

37. De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
37. De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met verschillen in opvattingen van mensen.

Ruimte

50. De leerlingen leren omgaan met kaart en atlas, beheersen de basistopografie van Nederland, Europa en de rest van de wereld en ontwikkelen een eigentijds geografisch wereldbeeld.

Tijd

51. De leerlingen leren gebruik te maken van eenvoudige historische bronnen, zoals aanwezig in ons cultureel erfgoed, en ze leren aanduidingen van tijd en tijdsindeling te hanteren.
52. De leerlingen leren over kenmerkende aspecten van de volgende tijdvakken: jagers en boeren; Grieken en Romeinen; monniken en ridders; steden en staten; ontdekkers en hervormers; regenten en vorsten; pruiken en revoluties; burgers en stoommachines; wereldoorlogen en holocaust; televisie en computer.
53. De leerlingen leren over de belangrijke historische personen en gebeurtenissen uit de Nederlandse

geschiedenis en kunnen die voorbeeldmatig verbinden met de wereldgeschiedenis.

Kunstzinnige oriëntatie

55. De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.
56. De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Aansluiting methoden:

Na een inventarisatie is gebleken dat de scholen in Boxtel werken met de volgende methoden voor geschiedenis, aardrijkskunde, natuur en techniek: Meander, Naut, Brandaan, Bij de tijd, Wijzer door de natuur, Wijzer door de tijd, Wijzer door de wereld, Tijdstip, De Blauwe Planeet, Nieuws uit de natuur, Speurtocht, Hier en Daar, Leefwereld en Tijdzaken. Gezien de diversiteit aan gebruikte methoden, wisseling en regelmatige updates daarvan is het niet haalbaar om voor iedere afzonderlijke methode per leerjaar verwijzingen naar specifieke pagina's te maken om de aansluiting met de lessen weer te geven. De actualiteit veroudert in deze te snel. Tevens is het de vraag of het zinvol is, want deze lessen kunnen een gedeeltelijke vervanging (denk aan werkvormen) en vooral een aanvulling zijn op de informatie in de methoden.

Het mooie van erfgoededucatie is dat dit soort lessen meerdere vakgebieden met elkaar verbinden. U werkt niet alleen aan geschiedenis of aardrijkskunde, maar ook aan taal, kunstzinnige vorming of techniek.

De volgende stappen geven aan hoe u snel kunt checken waar de inhoud van deze lessen aansluit in de door u gebruikte methoden.

1. Bekijk de lesbladen van dit project. Pak uw geschiedenis-, aardrijkskunde-, taal- en kunstmethode erbij. Bekijk de inhoudsopgaven.
2. Wat kun je vervangen? En waar vormen deze lessen een zinvolle aanvulling?
3. Check op onderwerpen en vaardigheden in deze lesbladen en zoek de goede informatie of werkvormen op in uw methoden:
 - ★ Voorbeeld groep 5-6: Topografie: leren werken met de atlas.
 - ★ Voorbeeld groep 7-8: Geschiedenis: uitleg over de tachtigjarige oorlog.
 - ★ Voorbeeld taal: Wat is een discussie en hoe voer je een discussie?

HET PROJECT IS OVERDRAAGBAAR

Misschien denkt u na het lezen van deze handleiding en lesbladen over de Heilig Bloedprocessie: "Zo'n onderwijsproject wil ik ook over de bijzondere traditie in onze gemeente!" In deze paragraaf vindt u aanwijzingen hoe u dit onderwijsproject overdraagbaar kunt maken naar andere tradities.

- ★ Stel vast wat de traditie inhoudt. Hoe laat de traditie zich omschrijven? Wat zijn kernbegrippen? Wat wilt u overdragen aan een nieuwe generatie?
- ★ Formuleer de leerdoelen. Bepaal welke kennis, welke vaardigheden en welke attitudes u wilt overdragen aan de leerlingen? Zijn de doelen haalbaar? Stem de inhoud af op

de leeftijd van de leerlingen voor wie u het project maakt. Doceer en doseer de inhoud! Basisschoolleerlingen beschikken nog niet over hetzelfde begrippenkader als volwassenen.

Gebruik bij het formuleren van de leerdoelen voor uw project 'Wijzer met erfgoed' (Erfgoed Brabant en Zeeman & de Regt, 2014) te vinden op www.erfgoedbrabant.nl of www.zeemanderegt.nl

- ★ Gebruik de vijf onderzoekstappen voor het inrichten van uw lessen en waarmee leerlingen de traditie leren duiden:
 1. **Verkennen.** Waar gaat het over? Wat weet ik hier al van? Welke begrippen horen hierbij? Leerlingen activeren hun voorkennis. De belangrijkste begrippen die horen bij de traditie worden uitgelegd.
 2. **Vraag formuleren:** Wat wil ik weten? Wat ga ik onderzoeken? Stel vast wat interessante vragen zijn voor kinderen over de traditie. Neem de vragen, nieuwsgierigheid en verwondering van leerlingen als uitgangspunt.
 3. **Informatie verzamelen.** Op welke manier kom ik aan informatie? Verzamel geschikte historische bronnen die leerlingen kunnen bestuderen. Zorg voor variatie in bronnen: foto's, voorwerpen, filmmateriaal, documenten en kaarten. Zoek naar de mogelijkheden van het beleven van de traditie. Neem deel aan de traditie, neem een kijkje achter de schermen, interview betrokkenen of ga naar buiten met gerichte kijkvragen.
 4. **Conclusie.** Wat is het antwoord op mijn onderzoeksvraag? Op basis van de verzamelde informatie beantwoorden de leerlingen hun onderzoeksvragen en formuleren ze wat ze hebben beleefd en geleerd over de traditie.
 5. **Delen.** Wat heb ik geleerd? Hoe kan ik dat delen met anderen? Leerlingen delen hun bevindingen. Ze presenteren dat wat ze geleerd hebben en denken na over de toekomst. Waarom bewaren we dit immaterieel erfgoed, deze bijzondere traditie, voor later?
- ★ Werk samen met de marktplaats voor cultuureducatie, inhoudsdeskundigen, scholen, specialisten in erfgoededucatie en vormgevers. In samenspraak stemt u de inhoud, vorm en mogelijkheden op elkaar af in kant-en-klare-lesmaterialen.
- ★ Zorg voor goede (afgebakende) achtergrondinformatie voor docenten. Zij zijn immers de sleutel in de overdracht.

ACHTERGRONDINFORMATIE OVER DE HEILIG BLOEDPROCESSIE

Bloedprocessie

Elk jaar op de eerste zondag na Pinksteren trekt vanaf drie uur 's-middags een lange processie door de straten van Boxtel. Vijfhonderd mensen lopen hierin mee! Zij beelden in de processie allerlei bijbelse en historische taferelen uit. Het belangrijkste onderdeel van de processie is de groep schrijndragers. Zij dragen de H. Bloeddoek mee. De processie herinnert aan het wonder (mirakel) dat meer dan zes eeuwen geleden heeft plaatsgevonden in de toenmalige Sint-Petruskerk in Boxtel.

Eligius van den Aker en het wonder

Priester Eligius van den Aker stootte tijdens het opdragen van de mis per ongeluk de kelk met witte miswijn om waarna er rode vlekken zichtbaar werden op de altaardoeken (corporale en altaardwaal). Hij probeerde vergeefs de doeken uit te wassen in het water van de rivier de Dommel. De rode vlekken bleven

duidelijk zichtbaar. Uit schuldgevoel of schaamte hield Eligius het gebeurde voor zich en verborg de doeken. Op zijn sterfbed biechtte hij zijn geheim op aan de biechtvader en vertelde waar hij de doeken verstopt had. Dat gebeurde rond het jaar 1380; meer dan 600 jaar geleden.

Symboliek (brood en wijn - consecratie)

Wanneer de priester tijdens de mis op het moment van de consecratie het brood (de hostie) omhoog houdt zegt hij: "Neemt en eet dit brood, want dit is mijn lichaam dat voor u gegeven wordt". Katholieken denken dan heel sterk terug aan de laatste keer dat Jezus aan tafel zat met zijn vrienden vóórdat hij gevangen genomen werd. Hij voelde zijn pijnlijke dood aan het kruis naderen. Hij brak het brood, gaf het aan zijn vrienden en sprak die woorden. Op die manier gaf hij aan dat ze bij elkaar moesten blijven en aan hem moesten blijven denken: "Blijf dit doen om mij te gedenken". Na de hostie herhaalt de priester bij het omhoog houden van de kelk met witte wijn opnieuw woorden van Jezus bij het laatste avondmaal: "Dit is mijn bloed dat voor velen vergoten wordt ter vergiffenis van zonden".

In de middeleeuwen geloofden katholieken dat de wijn met de juiste gebeden echt verandert in het bloed van Jezus. Tegenwoordig wordt het vooral gezien als een sterk symbool, een duidelijke verwijzing naar het laatste avondmaal van Jezus. Zo blijft Jezus bij de mensen. Hij laat hen niet in de steek.

Noot: Er zijn in de 12e tot 15e eeuw meer 'wonderen' gebeurd met de wijn en hostie tijdens de misviering (eucharistie). Bekende voorbeelden zijn Boxmeer, Amsterdam, Brugge in België, Bolsena in Italië. Men noemt het dan ook eucharistische wonderen.

Boxtel wordt bedevaartplaats

Boxtel had in de tijd van het bloedwonder (14^e eeuw) al een kasteel, een kerk en molens. Er woonden ongeveer 1500 mensen. De heer van Boxtel, Willem van Merheim, ging naar Frankfurt am Main en vertelde aan de gezant van de Paus, kardinaal Pilaeus de Prata, over het bloedwonder dat in Boxtel was gebeurd. Willem vroeg of het relikwie in het openbaar aan de bevolking mocht worden getoond. Op 27 juni 1380 gaf Pilaeus toestemming om het corporale eenmaal per jaar, op de eerste zondag na Pinksteren (Drievuldigheidszondag) aan de gelovigen te tonen. Een kopie van de akte van Pilaeus is bewaard gebleven. Nadien kwamen er jaarlijks duizenden pelgrims van heinde en verre naar Boxtel om de doeken te vereren. Boxtel werd een van de voornaamste bedevaartplaatsen in de Nederlanden tot aan de Vrede van Munster (1648).

Omstreeks 1990 zijn twee Buxtelse pelgrimstekens uit de periode 1380 – 1400 gevonden in Dordrecht en Sluis. Zij geven een indicatie voor de reeds vroege uitstraling van het bedevaartsoord. Laatmiddeleeuwse bronnen spreken over de genezing van doven, stommen, kreupelen, blinden etc.)*

Verder is er een pauselijke oorkonde uit 9 juni 1459 die vermeldt dat gelovigen die het H. Bloed komen vereren een aflaat kunnen verdienen. Vermeldenswaard is ook een protocol uit Boxtel waarin wordt gesproken over een zakelijke transactie die daags nadat 'het heijlich bloet getoont was int jaer van 1473' was afgesloten.

Eind 15^e en begin 16^e eeuw nam Heer Henrick van Ranst het initiatief om de huidige Petrustoren en kerk te bouwen. Het voorgaande kerkgebouw was kennelijk te klein en te onbeduidend om de talloze pelgrims op te vangen. De inkomsten van de vele bedevaartgangers hebben de bouw zeker mede mogelijk gemaakt. Boxtel en Liempde hadden in die tijd ca. 2800 inwoners. Veel te weinig om een dergelijk imposant kerkgebouw alleen te kunnen bekostigen.

Een bijzondere gebeurtenis uit 28 mei 1589 is zelfs notarieel

vastgelegd. Het betreft Anneke van Rijsingen uit Den Bosch. Zij genas op wonderbaarlijke wijze van een pijnlijk verkort been nadat ze de bloeddoeken had aanschouwd. Er zouden volgens ooggetuigen rond 1630 talloze wonderlijke gebeurtenissen van genezingen hebben plaatsgevonden.

In 1607 en 1632 wordt er gesproken over een heilige put vlakbij de Dommel die door bedevaartgangers werd bezocht omdat Eligius daarin de H. Bloeddoeken zou hebben willen schoon wassen. Rond 1715 heeft de protestantse overheid de loop van de Dommel veranderd en over de plek van de put laten lopen.

Er is ook een tekst bekend uit de 17^e eeuw van het 'Liedeken van het Mirakuleus H. Bloed van Boxtel, nu rustende binnen Hoogstraeten'. Tijdens de Bloedmirakelse Avond in de Ridderzaal van kasteel Stapelen op 30 mei 2012 is het lied voor het eerst in honderden jaren uitgevoerd.

*) Bedevaartdatabank Meertensinstituut

Relieken

De bloeddoeken (corporale en altaardwaal) werden een reliek. Relieken zijn voorwerpen of delen van het lichaam van een heilig iemand. In de middeleeuwen waren relieken heel belangrijk voor de gelovigen. Ze geloofden dat relieken wonderen konden verrichten als je ze aanraakte of vereerde.

Ook nu zijn relieken nog belangrijk voor katholieke gelovigen. Elk jaar gaan heel veel gelovigen bijvoorbeeld naar Lourdes om Maria (de moeder van Jezus) te vereren. Wanneer gelovigen op reis gaan om ergens een reliek of heilige te vereren heet dit een bedevaart. De mensen die op reis gaan heten pelgrims.

De geschiedenis van de doeken en de verering vanaf 1652

Met de Vrede van Munster in 1648 kwam een eind aan de Tachtigjarige Oorlog (1568 – 1648). Noordelijk Brabant, waaronder Boxtel, kwam bij de protestantse Noordelijke Nederlanden. Zuidelijk Brabant kwam onder Spaans (katholiek) gezag bij de Zuidelijke Nederlanden. De Boxtelse bloeddoeken werden via Antwerpen in Hoogstraten in veiligheid gebracht.

In mei 1652 werd een contract getekend tussen de baron van Boxtel, Ambrosius van Horne, en graaf de Lalaing in Hoogstraten om de doeken in bewaring aan Hoogstraten te geven. Zij waren familie van elkaar. Op Drievuldigheids-zondag 26 mei 1652 werd de eerste H. Bloedviering in Hoogstraten gehouden. Deze plaats in België was voor Boxtel en de duizenden bedevaartgangers redelijk bereikbaar. De doeken waren daar in goede handen.

In Boxtel was de Sint-Petruskerk overgegaan in handen van de protestanten. De processie was verboden. Pas in 1827 werd de in verval geraakte en daarna gerenoveerde kerk weer door de katholieken in gebruik genomen. Het schip was in 1660 ingestort. In 1804 had koning Lodewijk Napoleon besloten dat de protestanten de na 1648 gevorderde kerkgebouwen terug moesten geven aan de katholieken.

Op 12 juni 1924 gingen 528 mannen uit Boxtel per trein en tram naar Hoogstraten om een van de bloeddoeken, de *corporale*, op te halen. Het had 75 jaar geduurd voordat Hoogstraten deze doek aan Boxtel wilde teruggeven. Het reliek werd feestelijk overgebracht naar de H. Hartkerk en op 15 juni in een plechtige processie naar de Sint-Petruskerk gedragen. Langs de route met erebogen stonden vele duizenden toeschouwers. Dit jaar is het precies 90 jaar geleden als de Bloedprocessie op 15 juni 2014 door de straten van Boxtel trekt.

De verering van het H. Bloed neemt vanaf 1924 weer een grote vlucht. Het processiepark wordt aangelegd op het terrein van de zusters JMJ. Sindsdien wordt daar jaarlijks de Bloedprocessie gehouden tot in het midden van de jaren 30.

Na de oorlog trekt vanaf 1949 een geheel nieuwe Bloedprocessie door de straten van Boxtel. Het ontwerp is van Lucas van Hoek.

In hetzelfde jaar wordt ook voor het eerst het Heilig Bloedspel van Harrie Beekx opgevoerd in het park van kasteel Stapelen.

In 2012 wordt de Sint-Petruskerk door paus Benedictus XVI tot 'basilica minor' verheven. De naam wordt hierdoor veranderd in de Sint- Petrusbasiliek. In het wapenschild staat o.a. een omgevallen kelk met enkele roodgekleurde druppels.

Verbonden met Hoogstraten

In de Bloedprocessie in Boxtel doet maar één bloeddoek mee. De andere bloeddoek is in Hoogstraten in België. Dat komt doordat in de 17e eeuw een ander geloof in Nederland kwam. Naast de katholieken waren er nu ook protestanten. Zij geloofden niet in consecratie, in relieken, in processies en in biechten. De katholieke kerk werd zelfs verboden in Nederland! Daarom werden de twee bloeddoeken in 1648 naar België gebracht. Daar waren ze veilig. Na veel en langdurig overleg kwam in 1924 één bloeddoek terug en werd Boxtel weer een bedevaartsoord. In Hoogstraten wordt elk jaar nog een Bloedprocessie gehouden die herinnert aan het bloedwonder in Boxtel in 1380. In tegenstelling tot Boxtel trekt de processie hier twee keer door het centrum. Op de eerste en tweede zondag na Pinksteren. Na afloop is er een kermis op de Vrijheid, vlakbij de St. Catharinakerk en de belangrijkste straat in Hoogstraten.

Plaatsen in Boxtel die herinneren aan het bloedwonder:

- ★ Heilig Bloedkapel in Sint-Petrusbasiliek
- ★ Beeld van Eligius van den Aker, bij de Sint-Petrusbasiliek
- ★ Processiepark
- ★ Gedenksteen in de Oude Kerkstraat.
- ★ MUBO (een kleine expositie) in Ursulagebouw incl. groot schilderij van Jan Kruijssen
- ★ Straatnamen die verwijzen: Pelgrimspad – Van Ranststraat – Van Merheimstraat – Van Hornstraat – Stapelen.

Bloeddraadjes

Zowel te Hoogstraten als later in Boxtel werden aan belangstellende bedevaartgangers wel rode zijden draadjes verstrekt. Het materiaal was aangestreeken aan een van de H. Bloeddoeken. Voor de eerste maal wordt er in Hoogstraten gewag van gemaakt in 1687, toen voor drie gulden 'roey sey' werd ingekocht. In het begin van de 19^e eeuw was jaarlijks een vierendeel rode zijde nodig (1/4 pond). Het gebruik is na 1924 ook in Boxtel gepraktiseerd, zij het dat als materiaal gewoonlijk borduurgaren werd genomen. De rode draadjes worden in Boxtel soms nu nog opgevraagd, vooral in verband met bloedziekten. Aanvragen komen uit het hele land, ook wel om een draadje aan geëmigreerde families toe te kunnen zenden. Tot in de jaren dertig, toen er nog bedevaarten naar Boxtel kwamen, stonden de pelgrims dikwijls in de rij om een draadje in ontvangst te nemen; meestal werd er dan ook wel een gave in de offerkist gedeponeerd. Zo'n draadje werd niet alleen gevraagd omdat men op beterschap hoopte van ziekten en kwalen, maar de pelgrims namen het ook graag mee naar huis als louter religieus souveniertje.

Meer lezen? Zie www.bloedprocessieboxtel.nl

COLOFON

Dit onderwijsprogramma is ontwikkeld door Zeeman & de Regt Onderwijskundigen, Hengelo/Oss, www.zeemanderegt.nl

Zeeman * **deRegt**
ONDERWIJSKUNDIGEN

Vormgeving en illustraties:

Potztausend, Lelystad, www.potztausend.nl

In opdracht van Heilig Bloedstichting Boxtel

www.bloedprocessieboxtel.nl

Met dank aan:

Leerkrachten primair onderwijs:

Pieterneel Vervoort (leerkracht onderbouw openbare basisschool de Spelelier en actrice heilig bloedspel), Gerrit de Jong (leerkracht bovenbouw Angelaschool), Jos Vervoort (leerkracht Michaelschool)

Directeur Sint-Petrusschool:

Hans Küsters

Heilig bloedstichting Boxtel:

Hans van Liempt, Toon Slaats, Christ van Eekelen

Omroep Dommelland:

Guus Bekooy

Beleef Boxtel:

Marieke Maas

CultuurBox, marktplaats voor cultuureducatie in de gemeente Boxtel

Gerry Roche

Steeg 9K, 5482 WN Schijndel

info@cultuurbox.eu

www.cultuurbox.eu

Mede mogelijk gemaakt door Erfgoed Brabant

